

Žemaičių dailės muziejus. Jūratės Motuzienės nuotrauka

SUTŪPĘ PO MENO IR KRIKŠTO SPARNAIS

GODA
GIEDRAITYTĖ

Pasaulio žemaičių dailės paroda kas keleri metai sukviečia kūrybines pajėgas iš viso pasaulio. Toks dailės parodos mastas ir ambicija Lietuvos kontekste yra unikalus reiškinys visų pirma dėl kūrybinio arealo pozicionavimo, susijusio su istorine geografine teritorija, ir savito (žemaitiško) etnoso būvio bei mąstymo išpažinimo. Juk ir kvietime teigiama, jog žemaičių parodoje gali dalyvauti visi iš šio krašto kilę arba jame gyvenantys, arba „jaučiantys tamprų ryšį su Žemaitija“. Antra, paroda daugialypė, pasižyminti žanrine įvairove (nuo tapybos iki

tekstilės) ir apimties galia. Ekspozicijos pristatomos skirtingose Žemaitijos vietose: Plungėje, Telšiuose ir Biržuvėnuose. Vien kunigaikščio Mykolo Oginskio rūmų menėse Plungėje pasklidusios profesionaliosios dailės, studentų ir išėjusių amžinybėn kolekcijos stebina autorių kūrybos gausa. O kur dar tautodailininkų paroda! Ši geografijos ir turinio sklaida nurodo ir į trečiąją parodos unikalumą sąlygojančių faktorių – atvirumą.

Parodoje dalyvauja profesionalai, studentai, tautodailininkai, t. y. visi, kuriantys nepaisant jų išsilavinimo ar priklausomybės

vienai ar kitai mokyklai, meninei grupei, stilistinei krypčiai. Taigi ši paroda tampa savotiška apžvalgos aikšte, kurioje galima susipažinti su šiais dienomis Lietuvoje vykstančiais kūrybiniais procesais ir autentiška kuriančių menininkų raiška. Nors nesiekama reprezentuoti tam tikro žanro raidos ar naujausio meninio diskurso, Pasaulio žemaičių dailės paroda yra realaus laikmečio ir situacijos, vietos ir erdvės atspindys, leidžiantis pasimėgauti visa kūrybinės paletės galimybių mozaika.

Būtent todėl atskiromis ekspozicijomis pristatomi tautodailininkai kalvis Vytautas Jarutis ir skulptorius Vytautas Ulevičius. Menininkų darbai išsiskiria gausia liaudies ornamentika, pasižymi raiškia plastika, kūriniuose vyrauja istorinė, mitologinė, religinė temos. Aktyvus abiejų tautodailininkų dalyvavimas parodose Lietuvoje ir užsienyje bei produktyvi kūrybinė veikla leidžia šiuos unikalius menininkus deramai pažymėti tarp svarbiausių Lietuvos liaudies meno puoselėtojų.

Šių metų Pasaulio žemaičių dailės paroda skirta Žemaitijos krikšto 600 metų jubiliejui, kurį minėsime 2013 metais. Ir nors dalyviams reikalavimas kūriniuose įvaizdinti minėtą įvykį ar datą nebuvo keliamas, dažnas menininkas prie šios sudėtingos ir gilaus dvasinio įsijautimo reikalaujančios temos prisilietė gvildendamas asmeninio tikėjimo, Lietuvos istorijos, meilės šeimai ir ypač gamtai siužetus.

Profesionalios vaizduojamosios ir taikomosios dailės ekspozicijai šiemet pateikta 112 dailininkų paraiškų. Dominuoja tapybos, tekstilės, mažosios plastikos darbai. Įdomu, jog žemaičių menininkai (matyt, dėl ištikimybės savo tradicijoms) mieliau renkasi klasikinius žanrus. Interdisciplinaraus meno kūrinių pristatoma vos vienas kitas. Reta viešnia ir fotografija, o šiais dienomis taip paplitusių videoeksperimentų išvis nėra.

Parodoje dalyvaujančius menininkus pagal žanrus galime suskirstyti į kelias grupes: tradicinius modernistus, nuosekliai tęsiančius aukštojoje mokykloje išmokus kanonus, eksperimentuojančius klasikais, reprezentuojančius geriausias žanrines tradicijas, bet kartu ieškančius naujų raiškos formų ar siužeto linijų, ir šiuolaikinę meninę kalbą plėtojančius kūrėjus, atvirus menų

Pasaulio žemaičių 5-osios parodos renginių dalyviai. Nuotrauka iš Žemaičių dailės muziejaus archyvo

(Nukelta į 50 p.)

Plungės kunigaikščių Oginskių dvaro parko fragmentas. Jolantos Skurdauskienės nuotrauka

(Atkelta iš 49 p.)

sintezės pokalbiams ar netikėtiems dvasiniams ekskursams.

Būtina akcentuoti ir edukacinę parodos reikšmę. Greta tokių reikšmingų Lietuvos menui pavardžių, kaip Aloyzas Stasiulevičius, Arūnas Sakalauskas, Romualdas Inčirauskas, Arvydas Žalpus ir kt., matome jaunųjų menininkų debiuto pumpurus. Tai sudaro galimybę žiūrovui pažinti meno raidos procesus, o kūrėjui – kolegų raiškos ypatybes.

Gausiausia parodoje tapybos grupė. Čia pristatomi tiek aliejine, tiek akvarelės ar pastelės technika atlikti darbai. Stilistiškai išryškėja net keletas krypčių. Visų pirma ekspresionistinė, tęsianti mūsų tapybos patriarcho Antano Gudaičio plastines tradicijas ir pasižyminti potėpio sodrumu, spalvų kontrastais, emociškai įtaiga. Čia paminėtini A. Stasiulevičiaus, V. Pinkevičiaus, V. Vitkaus, L. Černiausko, K. Užuoto, S. Armono, A. Garjono ir kt. autorių darbai. Klasikinei tapybos mokyklai, realistinei manierai ir savotiškai *pe-redvižnikų* dvasiai priskirtini gamtos motyvus ir peizažus, istorinius paveikslus kuriantys P. Griušys, K. Žiuolis, V. Yla, A. Ilginis, L. Pocius ir kt. Tuo tarpu V. Sušilovo, A. Razmaus, E. Petraitytės-Talailienės, O. Kanavolaitės-Čepelienės ir kitų autorių kūriniuose išryškėja liaudies meno ir Henri Rousseau ekspresijai artima primityvistinė raiška.

Abstrakčiai dailei ir netgi savotiškam tekstiliniam jos braižui atstovauja ryškiaspalviai D. Andriulionio, D. Kirkutienės, R. Zdanavičiaus, J. Šlepetytės, Z. Liekio kūriniai, ekspresyvi V. Kibildžio ir G. Vaičio energija. Subtilia figūratyvo mistika dvelkia G. Bulotaitės, A. Didžionienės kompozicijos, duokle fovistinei spalvos gyvasčiai – V. Ostašenkovo darbai. Akvarelistų gretose paminėtini E. Šturkaitės, O. Jablonskio, V. Galdiko, Č. Banio, I. Meištaitės, A. Jonučio vandens prisodrinti paviršiai. Tuo tarpu J. Bytautė, A. Vaitkus, M. Petreikis, V. Krištopaitis ir R. Kučinskaitė reprezentuoja šiuolaikinės tapybos eksperimentus, novatoriško santykio su siužetu ir plastiniais sprendimais paieškas.

Šįkart ne itin gausiame grafikos sektoriuje subtiliai „skamba“ G. Oškinytės ir G. Norkienės piešinio estetika, išraiškinga V. Burbos kompozicinė mozaika, V. V. Jucio ir V. Simučio liaudies meno motyvų adaptavimas ir stambi štrichuotė, A. Čapskytės ir M. Ka-

šinskaitės technikos meistriškumas, socialiai aktyvus M. Stirbytės-Valaikienės naratyvas ir tekstilinė G. Eimanavičiūtės kaligrafija, nostalgiskas J. Petruitytės-Motužienės diptikas, savita V. Janulio religijotyros intarsija ir persipinantys A. Čepausko istorijos klodai.

Grafikos srityje daugiau mažiau atsispiriama į tradicinį priemonių bei siužetų lauką, o mažosios plastikos įvairovė ir originali idėjos traktuotė ekspozicijoje stebina. Čia ir skulptūriniai akmens, medžio ar stiklo objektai (A. Sakalauskas, K. Bimba, D. Drulys, P. Baronas, D. Statkutė-Antanaitis, R. Budvytytė, V. Venclovas), ir medaliai (A. Olbutas), metalo plastikos (R. Inčirauskas, P. Gintalas, S. Plotnikovas), emalio bei juvelyrikos kūriniai (N. Poškutė), ir kalvystės (D. Vilius, V. Mikuckis) bei liejybos (R. Vaitkutė) dirbiniai.

Vertinant minėtą kūrinių grupę, galima konstatuoti, kad taikomosios ir vizualiosios dailės segmentai praranda savo pirmąją takoskyrą. Tai liudija tekstilės ir keramikos kūrėjų darbai, kurių utilitarioji būtis dažniau pabrėžia meninės pozicijos pirmenybę nei funkcinę paskirtį (pavyzdžiui, conceptualūs Z. Inčirauskienės, L. Ringelienės, V. Degenienės, Z. Dargienės, Ž. Kriūkaitės-Juciuvienės ieškojimai ar tradiciniai, techninę meistrystę ir medžiagos pažinimą atskleidžiantys A. Valiaus, N. Sitonytės, V. Kubiliūnienės, G. Kriaunevičienės, L. Kozlovičienės, M. Sinkevičienės, O. Riabaitės-Staškevičienės, D. Kaučikienės sprendimai). Gausią tekstilinių plejadą palydi vos keli keramikos kūrėjai: preciziškai subtili T. Jankauskaitė su juodosios keramikos indais, S. Želnytė su taktilinių plokštelių ciklu ir keraminių plokštelių ciklą pristatanti L. Tarasevičienė.

Bandymą skirstyti ekspoziciją, remiantis tradicinių žanrų skale, neabejotinai trikdo šiandieninė meno ribų susiliejo situacija. Tačiau tokios plačios ekspozicinės pasiūlos neįmanoma apžvelgti neturint tam tikros vertinimo sistemos. Todėl atskirai grupei priskirtini kūriniai, kuriais stengiamasi peržengti vieno žanro ribas ar kitaip plėtojant novatorišką kalbėjimo manierą. Visų pirma tai A. Žalpio ciklas, tęsiantis 4-ąją conceptualisto J. Kosutho kėdės būtį – „Menininko kėdės portretą“, taip pat V. Kuso „Mini galerija M. K. Čiurlionio 100-osioms mirties metinėms“, J. Sutkutės erdvinė kompozicija „Proveržis“ bei kamštinės G. Latako knygos.

Apibendrinant parodos turinį, būtina pažymėti skirtingą menininkų profesionalumo lygį. Tai kiek apsunkina ekspozicijos vertinimą ir jos bendros vertės identifikavimą. Tačiau ekspozicija sudaroma, atsižvelgiant į atrankos komisijos teikiamus siūlymus, o tai leidžia suformuoti reprezentatyvios parodos *status quo*. Svarbu akcentuoti ir tai, kad dalyvių skaičius pastaraisiais metais stabiliai auga ar bent jau išlieka nepakitęs. Dar svarbiau, kad šiame parodoje gausu jaunų kūrėjų. O tai džiugina, nes liudija parodos gyvastį ir aktualumą.

Reikėtų pasakyti pagiriamąjį žodį Žemaičių dailės muziejui, šiuo projektu visapusiškai realizuojančiam šiuolaikinio muziejaus funkcijas. Rengdami Pasaulio žemaičių dailės parodą, muziejaus darbuotojai ne tik vykdo aktyvią kultūrinę, edukacinę ir komunikacinę veiklą, plečia savo lankytojų ir gerbėjų būrį, bet ir menininkų dovanojamais kūriniams muziejaus fondus papildoma aktualiomis šiandienos meno vertybėmis. Akivaizdu, jog beveik prieš šimtmetį gimusi Žemaičių dailės parodos idėja pasėjo savo grūdą ir Žemaičių dailės muziejaus darbuotojų pastangomis uoliai brandina šios tradicijos vaisių.